

FENOMENUL MIGRAȚIONIST INTERN ȘI PERSPECTIVELE UNUI NOU TIP DE LOCUIRE RURAL-URBANĂ/

INTERNAL MIGRATION ISSUE AND THE PERSPECTIVES OF A NEW TYPE OF RURAL-URBAN HABITATION

Iris GANEA – CHRISTU, dr. arh./ PhD. arch.

iris_christu@yahoo.com

Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, RO/
„Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism, Bucharest, RO

Rezumat

Situația locuirii colective de masă ridică în prezent o nouă problemă, mai ales în cadrul marilor orașe din România. Se poate spune că în perioada regimului comunist a existat o mișcare masivă de la sat la oraș, când oamenii au populat mediul urban nu doar cu propria prezență, ci și cu obiceiurile, bagajul cultural și concepțiile lor asupra modului de locuire la care urma să se adapteze, mai mult sau mai puțin compatibile cu viața în comunități largite, așa cum sunt cele de la bloc.

Pe de altă parte, după această perioadă de aproximativ jumătate de secol, în care orașul a generat o forță de atracție irezistibilă pentru o mare parte din populația din mediul rural, acest tip de locuire începe să nu mai fie dorit de reprezentanții noilor generații, care își au originile aici și care până la vârsta mijlocie au experimentat în mod exclusiv

Abstract

The subject of collective mass dwelling is currently facing a turning point, from a social point of view, especially in what concerns big cities in Romania. During the communist regime we encountered a massive movement from villages to towns, when people have populated cities not only with their own presence, but also with their habits, cultural baggage and conception of habitation, which were more or less compatible with living in wider communities, such as those in the blocks of flats.

On the other hand, after this period of about half a century, in which the city behaved as a force of attraction for a large part of the rural population, this type of dwelling begins to no longer be desired by the new generations, who have their origins here and who until the middle age have experienced exclusively this type of life. They are becoming more

acest tip de viață. Ei devin atrași acum din ce în ce mai mult de lipsa barierelor de beton și de o viață eliberată de presiunea urbană, cu tot ceea ce implică aceasta, de la modul de locuire și până la locul de muncă.

Astfel, epoca dominată de politica ceaușistă a reușit dizlocarea a sate întregi și strămutarea locuitorilor acestora la orașe, creând în acest mod nu doar un alt sistem de locuire, aflat cumva la granița dintre rural și urban, dar și o categorie socială nouă. Ulterior, schimbarea de regim a condus și la modificări ale dorințelor oamenilor în ceea ce privește locuirea, astfel că în prezent observăm cum treptat orașul nu mai reprezintă neapărat aspirația supremă și suntem martorii unei neașteptate migrații (înapoi) către sat. Se poate pune atunci problema propunerii unei noi tipologii de locuire, aflată la granița între rural și urban.

Cuvinte cheie/ Keywords

locuire colectivă, migrație internă, deplasare urban-rural/
collective dwelling, internal migration, urban-rural shifting

and more attracted to the lack of concrete barriers, and a life free from urban pressure, with everything that implies this, from habitation to work.

Thus, the communist era, dominated by the regime of Ceausescu, succeeded in dismantling whole villages and resettling its inhabitants to cities, creating in this way not just another habitation system, somewhere on the border between rural and urban, but also a new social category. Subsequently, the regime change also led to shifts in people's wishes in terms of habitation, so that we can notice how gradually the city no longer represents the supreme aspiration and we are witnessing an unexpected migration (back) to the village. We can then raise the issue of proposing a new type of dwelling, between rural and urban.

Introducere

Locuirea în sine nu este determinată doar de caracteristicile ei spațiale și de echipare, ci ea este și rezultanta unor interacțiuni sociale, economice și culturale, care sunt în relație cu un context istoric în care ele se dezvoltă și sunt aplicate pe un teritoriu determinat (Alpopi, 2008). De aceea, atunci când luăm în considerare locuirea, nu avem în vedere doar obiectul construit, ci un cumul de factori (precum echiparea urbană, bagajul socio-cultural al locuitorilor, așezarea geografică etc.), care

Introduction

Dwelling itself is not only determined by its spatial and functional features, but it is also the result of social, economic and cultural interactions, which are in relation to a historical context in which they develop and are applied in a specific territory (Alpopi, 2008). That's why when we consider living, we do not take into consideration only the built object, but a sum of factors (such as urban equipment, socio-cultural baggage of inhabitants, geographical location, etc.) that outline a context of

conturează un context al locuirii și modul în care aceasta se realizează. Astfel, este necesar să explorăm fenomenul locuirii mai ales prin prisma relațiilor care se stabilesc între arhitectură, ca spațiul ce o adăpostește și toate celelalte elemente care contribuie la conformarea ei.

Există un tip de relație reciprocă între baza culturală a individului și locuire; pe de o parte omul ocupă spațiul conform propriului mod de a înțelege locuirea și pe de altă parte, el este în căutarea locului care se potrivește cel mai bine nevoilor și aspirațiilor lui, așa cum regăsim și în studiul realizat de o echipă de cercetători asupra diferitelor moduri de locuire colectivă: „Modul în care spațiul de locuit este folosit descrie idei și valori culturale, iar experiențele de locuire surprind deopotrivă istoria personală și pe cea a comunităților sau grupurilor de oameni” (Boboc, et. al., 2016, p.1). Astfel, un studiu asupra mișcărilor de populație între mediul rural și urban și relația acestui fenomen cu locuirea poate fi de interes, mai ales în contextul actual în care, poate în mod surprinzător, tendința în România de migrație din mediul urban către sat a depășit varianta inversă (vezi Fig. 5). De aceea este de studiat care pot fi implicațiile acestei mișcări asupra spațiului locuit și a tipologiei lui.

Orașul funcționalist și locuirea colectivă

Deși locuirea colectivă în accepțiunea celor mai mulți oameni astăzi este asociată imaginii triste a blocului înalt de locuințe din cartierele-dormitor, cu toate trăsăturile sale în general negative, totuși ar fi de menționat faptul că locuirea colectivă nu este o descoperire a regimurilor comuniste și nici măcar una a mișcării moderne, ea fiind posibilă și în

living and how this is done. Thus, it is necessary to explore the phenomenon of habitation, especially in terms of the relationships established between architecture, as the space that shelters it, and all other elements that contribute to its compliance.

There is a kind of mutual relationship between the individual's cultural base and dwelling; on the one hand one occupies the space according to his own way of understanding the habitation and on the other hand, he is looking for the place that best suits his needs and aspirations, as we also find in the study carried out by a team of researchers on the different types of collective living: „The way in which living space is used describes cultural ideas and values, and housing experiences capture both personal and community history or groups of people” (Boboc, et. al., 2016, p.1). Thus, a study of population movements between rural and urban areas and the relationship of this phenomenon to dwelling can be a subject of interest, especially in the current context in which, perhaps surprisingly, the trend in Romania for migration from the urban to the village exceeded the reverse (Fig. 5). That is why it is to be studied what the implications of this movement can be on the living space and its typology.

Functional city and collective housing

Although collective living in the sense of most people today is associated with the sad image of the high block of flats in dormitory-neighbourhoods, with all its features generally negative, however, it should be noted that collective housing is by no means a discovery of the communist regimes and not even one of the modern movement; collective

variante de arhitectură și funcționare de foarte bună calitate. Această idee a ocupării spațiului pe verticală apare încă de la insula-ae romană (Zahariade, 2011), care consta de fapt într-un imobil de raport înalt, ce apare ca urmare a necesității utilizării raționale a terenului într-o perioadă de accentuată densificare urbană. În secolul al XIX-lea, apare celebrul exemplu de imobil de locuire la comun propus de Hausmann pentru Paris, care devine un simbol al burgheziei pariziene, ce dă imaginea orașului până astăzi. Preluând acest exemplu, arhitecții perioadei interbelice completează această direcție prin noi apartamente integrate în țesutul urban, cu elegante influențe art deco sau art nouveau, multe dintre acestea fiind și puncte de atracție și ale Bucureștiului de astăzi.

Abia mai târziu, moderniștii încearcă să impună o viziune mai drastică, ce scoate blocul, din ce în ce mai înalt, dintr-un context al orașului și îl desprinde de un țesut încheșat, propunând cartiere independente, care nu mai sunt supuse reglementărilor urbanistice ale țesutului vechi și se dezvoltă independent.

Acest tip de proiect, blocul de locuințe, și-a găsit critica încă din momentul în care acest program se construia, în cadrul celui de al nouălea congres CIAM, din 1953, când o serie de arhitecți, printre care se numărau Aldo van Eyck sau Ian Bakema susțineau că principiile orașului funcționalist nu sunt potrivite pentru a fi aplicate la scară largă (Majuru 2013).

Criticile arhitecților se bazau în primul rând pe tipologia de locuire, care urma principiul standardizării ființei umane, pentru care sunt esențiale doar nevoile primare, ce pot fi satisfăcute utilizând un șablon, aplicabil pentru orice om, în

housing it is also possible in very varied and quality architectural and functional versions. Thus, this idea of occupying the vertical space appears even from the Roman insulae (Zahariade, 2011), which actually consists of a high-rise building, which arises due to the need for rational use of the land in a period of increased urban densification. Several centuries later, there is the famous example of a joint housing project proposed by Hausmann for Paris, which becomes a symbol of the Parisian bourgeoisie, that gives the image of the city until today. Taking this example, architects of the interwar period complete this direction with new apartments embedded in urban fabric, with elegant art deco or art nouveau influences, many of which are also attractions of today's Bucharest.

Later, modernists are trying to impose a more drastic vision, which removes the taller block from a context of the city and pulls it out of a structured tissue, proposing independent neighborhoods that are no longer subject to urban planning of the old tissue and develop independently.

This type of project, the housing block, has found its criticism ever since the program was built, at the Ninth CIAM Congress in 1953, when a number of architects, including Aldo van Eyck or Ian Bakema, argued that the principles of the functionalist city are not suited to being widely applied. (Majuru 2013)

Architects' criticism was primarily based on the typology of habitation that followed the principle of standardizing the human being, for which only the primary needs are essential, which can be satisfied using a template, applicable to any person, in any

orice zonă geografică. În felul acesta, baza arhitecturii funcționaliste se așează pe o construcție ireală, care nu ia în considerare legătura ființei umane cu un context cultural și istoric, dar mai ales cu propriile aspirații spirituale și psihologice.

Se poate spune că locuirea face parte din însăși existența umană, pentru că individul ajunge să își construiască propria lume în jurul locuirii. Felul în care aceasta este gândită, conformată, înțeleasă, diferă de la scara individuală, până la cea a familiei, generației, comunității, culturii etc. și este specifică fiecărui grup. Tocmai de aceea este greu de imaginat o tipologie de locuire care să facă abstracție de toate aceste principii care sunt esențiale pentru om, iar majoritatea problemelor care țin de locuirea colectivă derivă din aceste aspecte, care au fost neglijate de-a lungul timpului.

Blocul de locuințe în perioada postbelică în România și exodul rural-urban

Urbanizarea cu orice preț din perioada comunistă în România a fost considerată o necesitate în epocă, și ea a adus în epocă pe lângă unele beneficii și mari sacrificii resimțite de societate. Aceasta a avut ca principală urmare o consistentă migrație din mediul rural către cel urban, aducând numeroase implicații, influențând nu doar economia, demografia sau fondul construit, dar având și numeroase urmări de natură socială, culturală, psihologică și individuală.

Dezvoltarea forțată a industriei în timpul regimului socialist aducea după sine necesitatea unei mari forțe de muncă, ce nu putea proveni în număr suficient de mare din zona urbană, fapt care a condus pe de o parte la strămutarea masivă a

geographical area. Thus, the basis of functionalist architecture rests on an unrealistic construction, which does not take into account the connection of the human being with a cultural and historical context, but especially with his own spiritual and psychological aspirations.

Living is part of the human existence itself, because the individual gets to build his own world around the living. The way it is thought, conformed, understood, differs from the individual scale to that of family, generation, community, culture, etc. and is specific to each group. That is why it is hard to imagine a typology of habitation that would take away all these principles that are essential to man, and most problems related to collective living derive from these aspects, which have been neglected over time.

The housing block in the post-war period in Romania and the rural-urban exodus

Urbanization at any cost in the communist period in Romania has been considered a necessity in the era, and it brought to the past, besides some benefits and great sacrifices felt by society. The most important outcome was a consistent migration from rural to urban, bringing many implications, influencing not only the economy, the demography or the built fund, but also numerous social, cultural, psychological and individual consequences.

The forced development of the industry during the socialist regime brought the need for a large labor force, which could not come from a large enough number in the urban area, which led, on the one hand, to the massive relocation of the rural

populației rurale în marile orașe, iar pe de altă parte la înființarea a noi zone urbane dezvoltate adiacent zonelor industriale și urbanizarea unor regiuni până atunci preponderent agricole, fenomen care s-a acutizat mai ales în perioada anilor 1980, în România.

population in the big cities, and on the other hand, the establishment of new developed urban areas adjacent to the industrial zones and the urbanization of some predominantly agricultural regions.

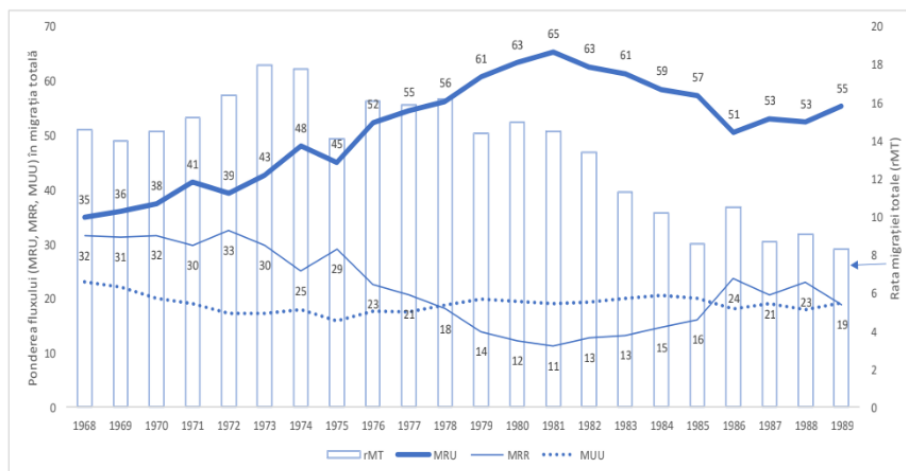

Fig. 1: Graficul migrației interne rural-urban în intervalul 1968-1989

Sursa de date primare: INS; graphic preluat din D. Sandu , 2018/

Graph of internal rural-urban migration in the period 1968-1989

Primary data source: NIS; graph taken from D. Sandu, 2018

Din anuarul statistic al RPR, anul 1957 aflăm că în anul 1948 populația urbană reprezenta 23,48% la nivelul țării, ceea ce reprezenta un număr de aproximativ 3,7 milioane de locuitori, în timp ce restul de 12,1 milioane de locuitori încă trăia în mediul rural, iar până spre finalul perioadei comuniste, anul 1989, procentul populației urbane îl depășește pe cel al populației rurale (Culiciu, 2016).

Adaptarea acestora nu a fost deloc ușoară și probabil că niciodată totală, pentru că noua

From the Statistical Yearbook of the RPR, 1957, we find out that in 1948 the urban population represented 23.48% in the country, which means about 3.7 million inhabitants, while the remaining 12.1 million inhabitants still lived in rural areas, while until the end of the communist period, 1989, the percentage of the urban population exceeds that of the rural population (Culiciu, 2016).

Their adaptation was not at all easy and probably never complete, because the new conformation of

conformație a spațiului nu se mai adapta deprinderilor de locuire ale ocupanților.

Astfel, spațiul interior și cel exterior este conceput, înțeles și utilizat complet diferit în cele două ipostaze ale locuirii, iar întregul scenariu de locuire a suferit mutații esențiale, atât de fond cât și de formă. Dacă locuința unifamilială presupune mai degrabă o locuire "pe lângă casă" (Biciușcă, 2007), cea colectivă, respectiv blocul, aduce după sine constrângerea de a viețui exclusiv între limitele impuse de ziduri. Astfel, curtea, grădina, care reprezenta până atunci spațiul cu cea mai mare importanță și cel mai utilizat, majoritatea activităților fiind desfășurate la exterior, dispare cu desăvârșire la bloc, iar casa, ce oferă la țară doar adăpostul pentru odihnă, devine spațiul major (chiar unicul) al desfășurării vieții.

Totodată, dispare prispa, care juca un rol major, ca extindere în exterior a spațiului de locuit, locul ce adună familia și oaspeții, ce face o trecere gradată și firească de afară spre înăuntru, de la spațiul public la cel privat. Balconul, o tristă reinterpretare a acesteia, nu reușește să preia rolul prispei, iar închiderea acestuia a condus doar la transformarea lui într-un loc de depozitare, ori, mai nou, într-o extensie nefericită a bucătăriei ori a camerei de zi.

Ruralizarea orașului sau luarea în folosință a spațiului

Blocul socialist oferea la începuturile sale pentru majoritatea locuitorilor o strămutare, fie că aceștia proveneau din casele demolate pentru a face loc marilor ansambluri de blocuri, fie că ei erau „aduși”

the space no longer adapts to the habits of the occupants.

Thus, the inner and outer space is conceived, understood and used completely differently in the two hypostases of the habitation, and the whole habitation scenario has undergone essential mutations, both background and form. If the single-family dwelling involves a "near the house" living (Biciușcă, 2007), the collective one, respectively the block, brings the constraint to live exclusively within the limits imposed by the walls. Thus, the yard, the garden, which until then was the most important and most used space, most of the activities being carried out on the outside, disappears completely at the block, and the house, which represents only the shelter for rest in the village, becomes the major space (even the only) of the unfolding of life.

At the same time the porch is lost, a space which was playing a major role, as an extension of the living space to the outside, the place that gathers the family and the guests, which makes a gradual and natural transition from the outside to the inside, from the public to the private space. The balcony, a sad reinterpretation of it, fails to take over the role of the porch, and its closure has only led to its transformation into a storage space or, more recently, to an unhappy extension of the kitchen or the living room.

Ruralization of the city or putting into use the space

The Socialist bloc in its inception offered a resettlement for most residents, whether they came from demolished houses to make room for large blocks of buildings, or that they were "brought" from

de la sate; aşadar viaţa oferită de apartamentele restrânse era complet diferită de cea a casei urbane ori a gospodăriei. Acest lucru a generat tendinţa oamenilor de a interveni pe cât posibil pentru a îl adapta unui mod de locuire familiar.

„Unde nu e lucru, nu-i loc; ce fel de loc e ăla fără nimic!? Locu' vine odată cu lucrul” (Cuc et al., 2018). Cam aşa se poate spune şi despre blocurile de locuinţe, atunci când au fost găsite de către noii locuitori. Goale, impersonale, standardizate, neadaptate unui mod de locuire familiar, de fapt locul nu era rânduit pe măsura omului. Aici omul strămutat din mediul său, al rădăcinilor, al identităţii şi relaţiilor istorice este pus în situaţia de a ocupa de fapt un non-loc, pentru că „un spaţiu care nu are nicio legătură cu identitatea şi nu este nici relaţional, nici istoric, poate fi considerat un non-loc” (Cuc et al., 2018), aşadar un spaţiu sec, fără profunzime şi fără caracter.

Pe de altă parte, aceşti oameni, cu o viziune a locuirii profund însuşită timp de generaţii şi cu un bagaj cultural specific, vin să ocupe acest spaţiu uniform şi inform, gândit să asigure cerinţele minime ale vieţii biologice. Urmarea firească este încercarea de a „locui” spaţiul, de a îl transforma şi de a îl adapta la o realitate cunoscută de ei, de a îl domestici de fapt, iar astfel de exemple sunt nenumărate.

Se poate spune că primul pas a fost schimbarea uşii de acces în apartament, primul semn vizibil al individualizării spaţiului, de a aduce ceva personal locului. Apoi s-a desfăşurat operaţiunea de amploare legată de închiderea balconului, ultima şansă de contact cu exteriorul, cu aerul dinafara zidurilor. Odată împlinit acest deziderat, spaţiul nou creat primea şi o funcţiune, care varia de la loc de

the villages; so the life offered by the small apartments was completely different from that of the urban house or the household. This has generated people's tendency to intervene as much as possible to adapt it to a familiar way of living.

„Where there is no thing, there is no place; what kind of place is that with nothing!? Place comes with the thing” (Cuc et al., 2018). The same can be said about the housing blocks, when they were found by the new inhabitants. Empty, impersonal, standardized, inappropriate to a familiar way of life, the place was not man-made. Here the man shifted from his environment, roots, identity and historical relations is put in the situation of actually occupying a non-place, because „a space that has nothing to do with identity and is neither relational nor historical can be considered a non-place” (Cuc et al., 2018), therefore, a hollow space, empty and devoid of character.

On the other hand, these people, with a vision of living profoundly acquired for generations and with a specific cultural background occupy this uniformly and informally space, designed to ensure the minimum requirements of the biological life. The natural consequence is to "inhabit" the space, to transform it and to adapt it to a reality known to them, to domesticate it in fact, and such examples are countless.

The first visible step was the change of the access door to the apartment, the first visible sign of the individualization of the space, to bring something personal to the place. Then the large-scale operation of the balcony closure took place, the last chance to establish a contact with the outside, to feel the air outside the walls. Once this goal has been fulfilled, the newly created space also received a function,

depozitare pentru anumite alimente de (extra)sezon, la atelier de meşterit diferite lucruri, salon de cafea, dormitor de vară, uscătorie, sau mai nou extinderea bucătăriei. În general, fără să fie conştienţi de asta, locuitorii apartamentelor au tendinţa de a îi oferi balconului toate întrebuiţările pe care le avea prispa, pe care o părăsiseră odată cu mutarea la bloc.

Extrapolând, scara de bloc devine uliţa satului, unde toţi locatarii se cunosc între ei (nu au cum altfel, pentru că noţiunea de intimitate nu prea mai există), iar locuinţa se va extinde şi în acest spaţiu comun, semiprivat. Pe scara blocului sunt exilate numeroasele plante care nu mai încap între zidurile strânte ale apartamentului, pe scară este lăsată încălţămintea de exterior, care nu poate pângări curăţenia covoarelor din interior; tot aici uneori mai apare o piesă de mobilier, o masă, un scaun sau proverbiala bancă de la poartă, care oferă ocazia unui moment de discuţie (bârfă), ori se transformă în spaţii de depozitare pe perioadă nedeterminată a unor obiecte considerate nenecesare pe moment, dar posibil utile într-un viitor incert. Spaţiile comune de la exteriorul blocului au fost şi ele de-a lungul timpului luate în posesie de locatari, fie prin încercarea de înfiinţare a unor microculturi pe foarte restrânsele spaţii verzi dintre blocuri, generând o mică grădină urbană, ori prin amenajarea unor locuri de adunare în faţa imobilului sau de joacă pentru copii.

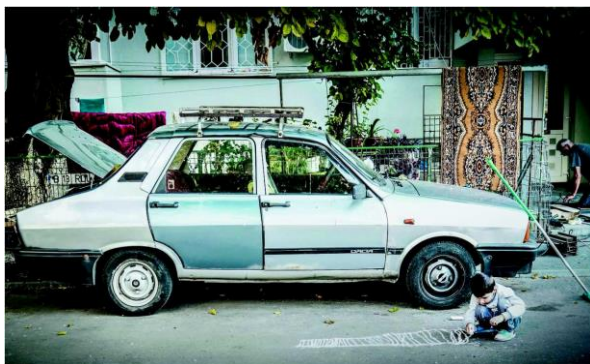
Este interesant, totuşi, cum oamenii au simţit nevoia şi au reuşit să îşi însuşească aceste spaţii fără prea multă personalitate şi cu siguranţă nefamilare unui scenariu de locuire însuşit de ei. Deşi acest tip de locuire era constrângător şi uniform (Mihăilescu et al., 2018), totuşi ocupanţii apartamentelor au fost

varying from a storage place for certain (extra) season foods, to a crafting workshop of various things, a coffee salon, a summer bedroom, a laundry dryer, or an expansion of the kitchen. Generally, without being aware of this, the residents of the apartments tend to give to the balcony all the uses that the porch had, the porch that they had left after moving to the block.

By extrapolating, the staircase becomes the street of the village, where all tenants know each other (whether they like it or not, because the notion of intimacy does not exist anymore), and the dwelling will extend into this common, semiprivate space. On the staircase are exiled the many plants that no longer fit in between the narrow walls of the apartment, on the staircase is left the outdoor footwear, which can not defy the cleaning of the carpets inside; here sometimes comes a piece of furniture, a table, a chair or a proverbial bench in front of the door, which offers the opportunity for a moment of conversation (gossip), or turns into indefinite storage spaces of objects considered unnecessary for the moment, but possibly useful in an uncertain future. The common spaces outside the block have also been occupied by tenants either by trying to set up micro-cultures on the very narrow green spaces between blocks, generating a small urban garden or arranging venues in front of the building or playground for children.

It is interesting, however, how people felt the need and managed to acquire these spaces without personality and certainly unfamiliar with a habitat assumed by them. Although this type of habitation was constrained and monotonous (Mihăilescu et al., 2018), however, the occupants of the apartments

cei care au oferit culoare și caracter spațiilor, nu prin gesturi arhitecturale asumate și conștiente, ci prin mici intervenții care țin de utilizarea spațiului și de amprenta personală (Fig. 2,3).

were those who offered the color and character of the spaces, not by assumed and conscious architectural gestures, but by small interventions related to the use of space and personal impression (Fig. 2,3).

Fig. 2, 3: Luarea în stăpânire a spațiilor comune/Grădină urbană în fața blocului./
Acquisition of common areas / Urban garden in front of the block.

Sursa/Source: Andrei Mărgulescu, arhitectura-1906.ro/2018/09/mnemonics-o-viziune-ludica-asupra-libertatii

Ceea ce este paradoxal, poate, aici, este că această mișcare de populație, gândită ca un progres, ca un pas spre urbanizare, a devenit de fapt mai degrabă o ruralizare a orașului, o aducere în mediul urban a trăsăturilor locuirii în comunitățile rurale.

What is paradoxical here, perhaps, is that this population movement, conceived as a breakthrough, as a step towards urbanization, has in fact become a rurality of the city, bringing into the urban environment the features of living in rural communities.

A doua generație de locuitori ai blocului

La bloc nu se poate vorbi despre intimitate, pentru că acesta este conformat tocmai astfel încât să poată exista un anumit tip de "supraveghere", așa cum constată Adrian Majuru în interviul lui Victor Damian (2019) că, spre deosebire de blocul de locuințe interbelic, care își propunea să ofere

The second generation of block inhabitants

In the block we cannot talk about privacy, because it is precisely conformed so that there can be some kind of "supervision", as Adrian Majuru notes in Victor Damian's interview (2019) that unlike the interwar housing block, which was meant to offer residents the possibility not to always be aware of

posibilitatea ca locuitorii să nu fie mereu la curent cu programul vecinilor lor, blocul socialist de locuințe își amplasează apartamentele față în față, în mod strategic, tocmai pentru ca acest tip de intimitate să fie anihilată, cu scopul unei mai bune monitorizări a populației.

Totodată, izolarea fonică nu a fost una dintre priorități pentru proiectanții acestor locuințe, iar celulele mici, reduse la ceea ce era considerat minimum necesar, oferă "experiența" unei adevărate locuiri la comun, în cazul căreia noțiunea de spațiu privat nu mai reprezintă o realitate (Fig. 4).

the schedule of their neighbours, the socialist block of flats places its apartments face to face, strategically, precisely because this type of privacy to be annihilated in order to better monitor the population.

At the same time, sound insulation was not one of the priorities for the designers of these dwellings, and the small cells, reduced to what was considered to be the minimum necessary, offer the "experience" of a real shared living where the notion of private space is no longer a reality (Fig. 4).

Fig. 4: Imaginea tipică a blocului de locuințe astăzi - aici, zona Obor/
Typical image of the housing block today - here, Obor area
Sursa/Source: www.duraziv.ro/images/MihaiRotaru_Obor.jpg

Devine un paradox că deși se remarcă această absență a intimității, totuși locatarii blocului nu se constituie în comunități, ci dimpotrivă. Una dintre marile neajunsuri ale acestui tip de conviețuire este tocmai înstrăinarea, alienarea, lipsa unor contacte și relații umane reale între cei care locuiesc blocul. Singura comunitate cărora acești oameni le aparțin este cea de la locul de muncă, pentru că este evident că mulți dintre ei își petrec mai mult timp cu colegii

It is paradoxical that although we notice this absence of intimacy, however, the inhabitants of the block are not constituted in communities. One of the great drawbacks of this type of cohabitation is precisely the alienation, the lack of real contacts and relationships between those who live in the block. The only community these people belong to is the one from the workplace, because it is obvious that many of them spend more time with colleagues than

decât cu propria familie, lucru care nu poate fi neapărat natural sau de dorit pentru majoritatea oamenilor.

Mulți dintre cei care s-au născut în acest mediu, fără a fi făcut cunoștință și cu un altfel de locuire (în afară doar de vacanțele petrecute la rudele rămase la sat sau a pensiunilor rurale), aspiră totuși la apartenența la o astfel de comunitate, la a câștiga mai mult decât un adăpost și la crearea unei adevărate "case", care nu poate fi reprezentată de apartamentul de bloc.

Dacă primii ocupanți ai blocurilor au văzut, în general, mutarea la oraș ca pe un progres, cea de a doua generație începe din ce în ce mai mult să vadă locuirea într-un bloc socialist ca pe o situație provizorie. Aceștia remarcă mai degrabă neajunsurile unei astfel de conviețuiri și aspiră la o "casă pe pământ". De aceea, cei mai mulți dintre ei văd apartamentul ca pe o locuință provizorie, de tranziție, care le oferă adăpost până în momentul în care vor reuși să își construiască sau să își achiziționeze propria casă adevărată.

Întoarcerea la sat

Ca urmare, asistăm la o "re-ruralizare" a României, fenomen care poate încă nu este evident încă de la nivelul populației, dar care este confirmat de statistici, pentru că migrația internă urban-rural este astăzi predominantă în fața celei rural-urban (Fig. 5). Acest fapt nu are legătură doar cu creșterea ratelor șomajului din mediul urban, cu declinul industrial sau restructurarea economică a centrelor urbane, ci și cu un alt mod de a trăi și a locui, cu schimbarea așteptărilor și dorința unui anumit tip de confort.

with their own family, which is not necessarily natural or desirable for most people.

Many of those who have been born in this environment without being acquainted with a different living (except for holidays spent at their relatives or villages), aspire to the apartment of such a community, to win more than a shelter and to create a real "house" that can not be represented by the apartment block.

If the first occupants of the blocks have generally seen the move to the city as a breakthrough, the second generation is increasingly beginning to see living in a socialist block as a temporary situation. They noticed the shortcomings of such cohabitation and now are aspiring to a "house on earth". That's why most of them see the apartment as a temporary, transitional home that shelters them until they can build or buy their own real house.

Return to the village

As a result, we are witnessing a "re-ruralizing" of Romania, a phenomenon that may not yet be apparent from the population level, but which is confirmed by statistics, because the urban-rural internal migration is today predominant over the rural-urban one (Fig. 5). This is not just in connection with the rise in urban unemployment rates, the industrial decline or the economic restructuring of urban centers, but also with another way of living and living, changing expectations and the desire for a certain type of comfort.

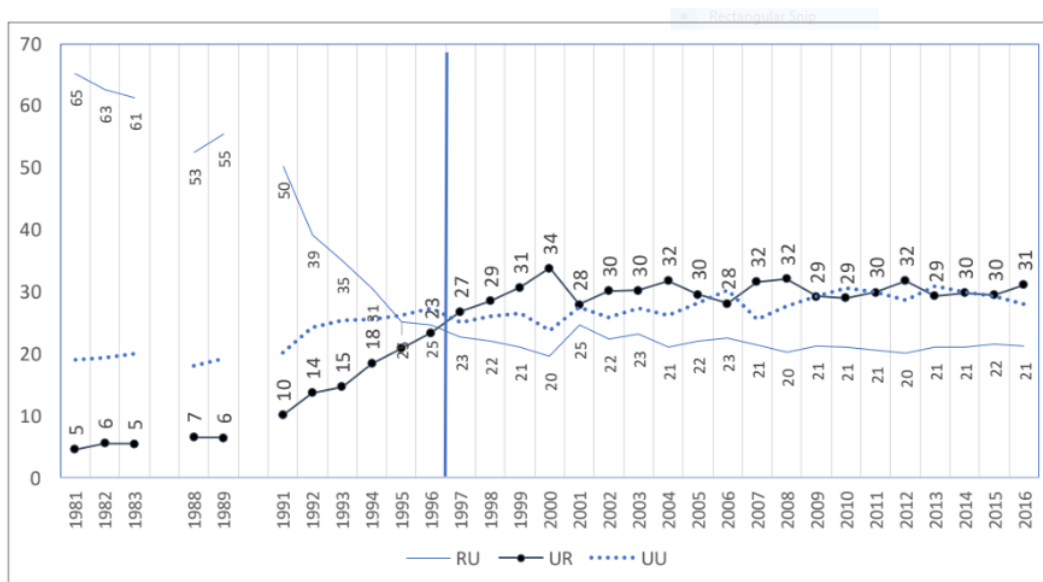

Fig. 5: Migrația internă în perioada 1981-2016 - migrația urban-rural devine dominantă, iar cea rural-urban ajunge la ponderi minime. Sursa de date primare: INS; graphic preluat din D. Sandu , 2018/

Internal migration between 1981-2016 - urban-rural migration becomes dominant, and rural-urban migration reaches minimum weights. Primary data source: NIS; graph taken from D. Sandu, 2018

Majoritatea celor care migrează astăzi la sate fac parte din clasa de mijloc a României și sunt oameni instruiți, care nu se mai regăsesc în modul de viață urban și în scenariul de locuire propus de blocurile socialiste, ori de noile ansambluri rezidențiale, care în esență nu oferă cu mult mai mult față de apartamentele vechi. Ei își doresc să își schimbe propriul mod de a trăi, dar și să aducă o schimbare în locul în care se stabilesc.

Există însă cel puțin două variante de relocare a acestor persoane în mediul rural. Pe de o parte îi regăsim pe cei care se orientează către zonele periurbane ale marilor orașe (cum sunt Corbeanca,

Most of those who migrate today in the villages are part of the middle class of Romania and are trained people, who are no longer satisfied by the urban way of life and the housing scenario proposed by the socialist blocks, or by the new residential ensembles, which does not offer much more than the old apartments. They wish to change their own way of living, but also to bring change to the place where they establish.

However, there are two variants of resettlement of these people in rural areas. On the one hand, we find those who turn to the peri-urban areas of the big cities (such as Corbeanca, Tunari, Domnesti, etc. for

Tunari, Domnești etc. pentru București, ori Florești, lângă Cluj), orientându-se către un tip de locuire care oferă același grad de confort cu care erau familiarizați în mediul urban, însă cu mai multă liniște și spațiu exterior, dar care nu se desprind complet de oraș, pentru că își mențin locurile de muncă de aici, așadar vin în oraș zilnic. Pe de altă parte, există un număr din ce în ce mai mare de familii, de obicei tineri cu unul sau mai mulți copii, care se mută la sat, în căutarea unei vieți lipsite de stresul, poluarea și aglomerația orașului.

Toți aceștia caută în afara orașului o locuință individuală, care să ofere atât liniștea, spațiul și specificul unei case rurale, cât și confortul cu care s-au familiarizat în oraș. Acest lucru poate deschide noi perspective în ceea ce privește proiectarea unei astfel de case, amplasate la sat, care să se poată integra firesc într-un context mai puțin explorat până acum de arhitecții din România. Și totuși, în ultima vreme se remarcă un interes din ce în ce mai prezent atât pentru zonele semiurbane, din apropierea orașelor, care atrag populația urbană și s-au dezvoltat în general haotic, imaginea lor fiind undeva la granița dintre rural și urban, cât și pentru intervenții la sat.

Dumbrava Vlăsiei (fig. 6) este un astfel de exemplu, un concurs de arhitectură care și-a propus pe lângă promovarea tinerilor arhitecți și explorarea unor posibilități de locuire și de arhitectură de calitate într-o zonă în dezvoltare din apropierea Bucureștiului. Aceste tipuri de inițiative sunt de apreciat, mai ales în contextul în care cele mai multe zone din preajma orașelor au o evoluție necontrolată și fără implicarea specialiștilor, fapt ce conduce la destructurarea zonelor și la intervenții nepotrivite.

Bucharest or Floresti near Cluj), focusing on a type of habitation that offers the same degree of comfort with which they were familiar in the urban environment, but with more peace and quiet outside, but not completely out of town, because they keep their jobs here, so they come to the city every day. On the other hand, there is an increasing number of families, usually young people with one or more children, who move to the village, looking for a life free of stress, pollution and crowds.

All of them are looking out of the city for an individual home that offers both the quietness, the space and the specificity of a rural home, but also the comfort they are familiar with in the city. This can open new perspectives on the design of such a house, located in the village, which can naturally integrate into a less explored context so far by the Romanian architects. Still, there is a growing interest in semi-urban areas near towns that attract urban populations and have generally developed chaotically, their image being somewhere on the border between rural and urban, and for village interventions.

Dumbrava Vlăsiei (Fig. 6) is such an example, an architecture contest that has aimed besides the promotion of young architects and the exploration of high quality housing and architecture in a developing area near Bucharest. These types of initiatives are to be appreciated, especially in the context of the fact that most of the areas around the cities have an uncontrolled evolution and the involvement of specialists, leading to destruction of areas and inappropriate interventions.

Fig. 6: Casa E+E, Dumbrava Vlăsiei, Ene+Ene Arhitectura/
 E+E House, Dumbrava Vlăsiei, Ene+Ene Architecture
 Sursa/Source: www.anuala.ro/proiecte/2019/112

Arhitectura este unul dintre factorii implicați în acest tip de mobilitate și ea poate oferi răspunsul la căutările și aspirațiile celor care nu se mai regăsesc în modul de locuire de la bloc și tind spre o casă. Ea poate oferi oamenilor regăsirea sentimentului de apartenență și de siguranță, dar și ieșirea din anonim, din neutralizarea individuală pe care o impune un apartament la bloc.

De aceea este interesant modul în care arhitecții pot oferi un răspuns în acest context. În situația în care cei de la sate nu mai apreciază arhitectura veche, a caselor strămoșești și aspiră către "vile" ca la oraș, iar orașenii care părăsesc orașul pentru zone mai tihnite, în care să găsească atât confortul unui cămin contemporan, cât și înțelesul primordial al unei case în relație deplină cu pământul, cu ceea ce este natural și firesc, este necesară o intervenție din partea profesiei pentru a putea oferi un răspuns coerent și sustenabil.

Architecture is one of the factors involved in this type of mobility and it can provide the answer to the researches and aspirations of those who are no longer into the collective housing and wish a real home. It can provide people with a sense of belonging and security, but also an exit from the individual neutralization imposed by a block apartment.

That's why it is interesting how architects can provide a response in this context. Now the villagers no longer appreciate the old architecture, the ancestral houses and they aspire to the "villas" as in the town, and the townspeople are leaving the city for more relaxed areas in which to find the comfort of a contemporary home, as well as the primordial meaning of a house in full relation with the earth, with what is natural and innate, it is necessary to intervene from the profession in order to provide a coherent and sustainable answer.

Concluzii

Locuirea colectivă în România nu a cunoscut schimbări semnificative în ultima jumătate de secol, deși societatea se află într-o continuă evoluție. Se pare că blocurile de locuințe, care în cea mai mare parte sunt rămășițe ale regimului comunist, nu mai par să corespundă cu aspirațiile unei pătri de mijloc, a cărei prezență devine din ce în ce mai evidentă.

Astfel, în căutarea unui loc care să fie mai aproape de ceea ce își doresc, de o un locuință care să ofere nu doar un adăpost, ci și un cămin, acești tineri cu preocupări legate de ecologie și întoarcerea la elementar, având o nostalgie a spațiului verde și a casei pe pământ, sunt dispuși să părăsească orașul pentru a regăsi liniștea și simplitatea vieții, la sat.

Este interesant de observat cum după mai mult de 50 de ani, satul pare să aibă o șansă de revitalizare, nu mai este doar o zonă care trebuie abandonată, unde rămân doar cei slabi și fără aspirații, părăsită de tineri și fără interes pentru cea mai mare parte a societății urbane. Sunt din ce în ce mai vizibile inițiativele de încurajare a tinerilor de a reveni la sate sau de a migra către zone rurale, pentru a se implica în dezvoltarea acestora prin diferite tipuri de acțiuni ce presupun crearea de noi locuri de muncă, implicarea comunității în activități creative și recreative etc. Echiparea satelor cu sisteme moderne (rețele edilitare, servicii de comunicație, intervenții de aducere în contemporaneitate a clădirilor de educație și sănătate etc.) începe să facă parte din preocupările unor grupuri cu inițiativă, interesate de revitalizarea acestor zone.

Conclusions

Collective housing in Romania has not experienced significant changes in the last half century, although the society is constantly evolving. It seems that the housing blocks, which are mostly remnants of the communist regime, do not seem to correspond to the aspirations of a middle class, whose presence is becoming more and more obvious.

Thus, in search of a place closer to what they want, a home that provides not only a shelter but a home, these young people with ecology concerns, having an aim about returning to the primordial and a nostalgia for the green space and the home on the ground, are willing to leave the city to find the peace and simplicity of life in the village.

It is interesting to note that, after more than 50 years, the village seems to have a chance to revitalize, it is no longer just an area to be abandoned, where only the weak and without aspirations still remain, abandoned by the young and without interest for the most part of the society. Initiatives to encourage young people to return to the countryside or to migrate to rural areas are increasingly visible in order to get involved in their development through various types of actions involving the creation of new jobs, community involvement in creative activities, recreation etc. The action regarding equipping villages with modern systems (building networks, communication services, interventions to bring education and health buildings, etc.) begin to be part of the concerns of some initiative groups, interested in revitalizing these areas.

Totuși, în mediul rural prezența arhitectului este aproape inexistentă, rațiunile fiind pe de o parte financiare, pe de altă parte din cauza unui anumit tip de conștiință a oamenilor care consideră că priceperea lor este suficientă, construind pe cont propriu, fără însă a păstra legătura cu un trecut și un specific înrădăcinat, care își extrage frumusețea din firesc, echilibru și material. Ca urmare, de cele mai multe ori rezultă niște obiecte de locuit cu pretenții urbane, care nu țin cont de niciun fel de circumstanțe. De aceea, poate prin intermediul autorităților locale, arhitecții ar putea să participe la proiecte sustenabile, pentru ameliorarea imaginii satului românesc, bazat pe identitatea culturală locală.

Totodată, zonele periurbane, care sunt o altă zonă de atracție pentru cei care părăsesc orașul, au generat un interes destul de restrâns pentru arhitecți (deși au existat și excepții, așa cum am amintit anterior inițiativa Dumbrava Vlăsiei) și poate și din această cauză au avut o evoluție complet necontrolată, ce a dus la o imagine atât de respingătoare în prezent; în cele mai multe dintre cazuri vorbim despre zone care se afla la granița între rural și urban, neîncadrându-se în niciuna dintre cele două categorii și care poate merită mai multă atenție în cadrul breslei.

However, in the rural environment, the presence of the architect is almost non-existent, the reason being on the one hand financial, partly because of a certain type of consciousness of people who consider their knowledge to be enough, building on their own, without, however, with a past and a rooted specificity that draws its natural beauty, balance and material. As a result, most of the time there are some living objects with urban claims, which do not take into account any circumstances. That is why, perhaps through local authorities, architects could participate in sustainable projects, to improve the image of the Romanian village, based on local cultural identity.

On the other hand, the peri-urban areas, which are another area of attraction for those who leave the city, generated little interest for architects (although there were some attempts, as we mentioned earlier the Dumbrava Vlăsiei initiative) and perhaps even for this reason they had a completely uncontrolled evolution that led to such a repulsive image at the moment; in most cases we are talking about areas that are on the border between rural and urban, not falling into either of the two categories and which may deserve more attention in the profession.

Referințe/ References

Biciușcă, F. (2007) *Experimentul Cățelul*, București, Paideia

Cuc R., Mihăilescu V., Zahariade A., Ghenciulescu Ș. (2018), Menmonics, o viziune ludică asupra libertății, articol colectiv în revista Arhitectura, septembrie, <http://arhitectura-1906.ro/2018/09/mnemonics-o-viziune-ludica-asupra-libertatii/> ;

- Culiciu, C. (2016), Urbanizare și sistematizare urbană în România comunistă. Aspecte propagandistice, în *Revista PhiloHistoRiss*, Universitatea Babes Bolyai Cluj Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie, Serie nouă, an II, Număr 3, Cluj Napoca, Editura Argonaut, 88-107
- Damian, V. (2019), Adrian Majuru: De ce au construit comuniștii apartamentele față-n față și cum ne-a schimbat asta viața, <https://matricea.ro/adrian-majuru-de-ce-au-construit-comunistii-apartamentele-fata-n-fata-si-cum-ne-a-schimbat-asta-viata/>;
- Majuru, A. (2013), Problematika locuirii colective în cartierele-dormitor, <http://www.e-antropolog.ro/2013/06/problematika-locuirii-colective-in-cartierele-dormitor-2/>;
- Sandu, D. (2018), Migrația internă în schimbările din România: 1920-2016 (prezentare la Evoluții demografice în contextul dezvoltării economico-sociale a României, INS, 23 mai 2018, București);
- Zahariade, A. (2011), *Arhitectura în proiectul comunist*. România 1944-1989, București, Simetria
- Negru N. (coordonator), Boboc, C., Catuna V., Dumitru, A., Iancu B., Iftode, O., Mihalache C., Matenoiu, M., Manolache, C., Voicilă, C., (2016) *De la stradă la ansambluri rezidențiale. Opt ipostaze ale locuirii în Bucureștiul contemporan*, Volum realizat în cadrul proiectului „Case Vii. Diversitatea culturală a spațiilor de locuit din București și împrejurimi”, București, Ed. Pro Universitaria